

Título: *Carreteras secundarias*
Autor: Ignacio Martínez de Pisón
Editorial: Anagrama, Barcelona, 1996
Núm. pp.: 255
Tamaño: 22 x 14

O zaragozano residente en Barcelona, Ignacio Martínez de Pisón, nacido en 1960, é un dos novos valores da literatura en lingua castelá, aínda que o adxectivo *novo* conveña máis á súa idade que ó seu traballo, pois *Carreteras secundarias*, da que hoxe falamos, é a súa terceira novela. Acadou coa segunda, *Nuevo plano de la ciudad secreta*, o Premio Gonzalo Torrente Ballester en 1992, e tamén escribiu varios libros de relatos: *Alguien te observa en secreto* (1985), *Antofagasta* (1987) ou *El fin de los buenos tiempos* (1994). Achámonos, por tanto, diante dun autor coñecido, do que incluso un conto, *El filo de unos ojos*, foi levado á escena na sala Margarita Xirgu do Teatro María Guerrero de Madrid en 1990.

Carreteras secundarias pode cualificarse de novela de aprendizaxe, anque se estenda por un tempo non moi longo da vida do protagonista, tamén narrador en primeira persoa. Este período devén, sen embargo, de extraordinaria importancia porque nel teñen lugar feitos que van curtindo o perso-

naxe, marcan o seu carácter e fano evolucionar cara a unha maneira de ser en principio insospetada.

A historia que a novela desenvolve abrangue uns poucos anos da década dos setenta, con algunhas incursións ó pasado; pero as referencias máis amplas e concretas sitúanse no 74, nos momentos da decadencia e próxima extinción da dictadura franquista. Felipe, un adolescente de quince anos e orfo de nai, vive a carón do seu pai, antigo médico forense inhabilitado e actual pequeno delincuente, metido, por subsistir, en trampas, timos e negocios ocasionais de ínfima categoría. O único que posúen é un televisor portátil e un Citroën Tiburón, que converten en fogar itinerante, cando as continuas falcatrudas coas que o pai tenta saír da miseria chegan a ser motivo de persecución policial ("Lo normal en nosotros era marchar"... "marchando, siempre marchando", pp. 90, 91). De aí, a variedade de espazos nos que se asentan na costa mediterránea ("Decidme algún pueblo o ciudad de la zona de Murcia y

Alicante, creo que los conozco todos", 85), o interior de Cataluña, Vitoria...

Debe notarse a admirativa actitude do rapaz cara a un personaxe tomado da realidade, a moza norteamericana Patricia Hearst -axiña colaboradora dos seus raptos, un grupo chamado Exército Simbiótico de Liberación-, que chega a conformar unha especie de reiterado *Leitmotiv* convertido en espello da situación propia:

Necesitaba separar a Patricia Hearst del resto de las cosas del mundo [...]. Yo lo ignoraba todo sobre esos señores llamados simbióticos, pero sabía que en ese momento aspiraba a ser uno de ellos. A cambiar de nombre. A agarrar un arma. A asaltar un banco sólo para protestar contra mi padre (51).

O que vai ocorrendo preséntaselle ó lector condicionado pola subxectiva ollada de Felipe, tinxida dun rancor sen lindeiros contra o pai: "Sí, yo creo que aquella fue la primera vez que realmente me avergoncé de mi padre" (88); "'Te odio', le dije a mi padre con la mirada" (17). A obra é un estudio da evolución deste aborrecemento e das súas consecuencias na formación do protagonista. Mais, por moito que o ata aquí dito poida parecer negativo, o desenlace, sen estridencias nin melindres, convértese nun canto á comprensión, á identificación co proxenitor, ó máis profundo amor filial. Moitas cousas, como é obvio, suceden por entre as páxinas antes que tal aconteza.

Martínez de Pisón debúxanos un adolescente mentreiro, preguiceiro, desinteresado polos estudos -que, á forza de tantas viaxes e dos descoidos do pai, nunca chegan a nada-, agresivo cos compañeiros, inadaptado, illado, desarraigado. Fronte ás calidades negativas hai algunhas de grande interese, como son a súa minuciosa capacidade crítica, ata para consigo mesmo, a de separar nidiamente, reflexivamente, o bo e o malo, a propensión a pensar e a ensemesarse, e a de penetrar nos demais á través do que imaxina, do que observa e do que interpreta cos seus xestos e actitudes. Felipe é, sobre todo, un observador solitario e rebelde, que non cre nas bondades do amor nin cando está namorado e que, anque sabe asolagalo que conta de gracia e de humor, amosa unha alma chea de amargura aínda nos mellores momentos: "Algo así debe de ser la felicidad: poder morirte de risa con algo que siempre te ha hecho morir de asco" (139).

Isto explica, sen dúbida, un dos trazos constructivos máis evidentes da novela: a continua conversa do *eu* narrador cun personaxe colectivo de oculta identidade nunca desvelada. Aínda que é verdade que as moitísimas veces en que a segunda persoa de plural dirixida explícitamente a uns certos lectores chega a provocar fastío, non o é menos que quizais represente, e así haxa que entendela, os amigos, os compañeiros, os interlocutores dos que Felipe sempre careceu e que lle son necesarios para envocala súa pre-

ñada intimidade. Pode tratarse, pois, dun personaxe coral imaxinario, dun desexado auditorio sen o que a narración non acabaría de estar xustificada.

Quedan, polo demais, moitos aspectos relevantes nesta obra. Hai poucas descrições, pero efectivas -a da maneira de salucar de Estrella (31), a do atropelo e morte dun gato (93), a do interior da casa de Miranda, acelerada por medio de polisíndeton cun ritmo paralelo ó das urxencias dos personaxes (170-171)... É importante o uso do diálogo, funcional e breve ás veces, máis amplo cando o pai tenta alecciona-lo fillo. Pero triunfa en especial a narración duns feitos que se tecen nos diversos capítulos e secuencias, salpicados de interrogantes coas que Felipe se fala a sí mesmo, pregunta ós lectores ou sopesa o comportamento do seu proxenitor.

Esa narración engánanos cando semella manter unha sucesión cronolóxica lineal. Se por un lado son frecuentes as retrospeccións que nos informan de eventos anteriores -da vida de Felipe, da súa familia de Vitoria, por outro o protagonista entrecruza unha serie de sucedidos anecdóticos que non gardan unha estricteza ordenación temporal ("Eso ocurrió un par de años antes de lo que os acabo de contar", 43; "Pero eso [...] ya lo he contado", 90).

A coherencia interna do relato non se perde con estes recursos e con algúns máis que a enriquecen, por

exemplo a maneira de vivificar unha secuencia ou de interrelacionala coas seguintes mediante a promesa de novas achegas ("¿Cuál era el motivo de un cambio tan repentino? Pronto lo sabréis", 131; "ya os explicaré", 173; "Pero de esto os hablaré un poco más tarde", 215). As secuencias poden quedar unidas ás anteriores mediante a sinxela exposición do que descoñecemos ou completa-lo antes resumido a prol dunha velocidade de ampla eficacia narrativa ("Pero todavía no os he dicho por qué habían detenido a mi padre", 194). En ocasións agáchanse uns feitos para salientar outros. Así, despois de darnos múltiples datos dos seus familiares de Vitoria, confesa Felipe, "Mi tío me había abierto la puerta *el primer día* (cursiva nosa) y me había dicho: -Esta es mi casa y éstos son mis hijos. Mientras estés con nosotros, esta casa será la tuya y éstos serán tus hermanos" (199). Seguen longas liñas de exemplos coas que o mozo trata de amosar que iso nunca se cumpriu.

Moitos máis son os deleites dos que poden disfruta-los lectores. Entre eles, desde logo, haberá que incluí-la áxil brevidade dunha linguaxe fluída, natural e fresca, coa que Martínez de Pisón foi quen de transmitir-los máis agachados e escuros recunchos psicolóxicos dunha pouco doada vida adolescente.

Ana María Platas Tasende